

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Współczesny stan czytelnictwa w Polsce : analiza raportów Biblioteki Narodowej

Author: Sylwia Żłobińska

Citation style: Żłobińska Sylwia. (2014). Współczesny stan czytelnictwa w Polsce : analiza raportów Biblioteki Narodowej. "Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media" (Nr 2 (15), (2014) s. 69-84).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Nowa Biblioteka
Nr 2 (15), 2014

Sylwia Żłobińska

Zakład Kultury Czytelniczej i Informacyjnej
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: sylwia_zlobinsk@vp.pl

WSPÓŁCZESNY STAN CZYTELNICTWA W POLSCE. ANALIZA RAPORTÓW BIBLIOTEKI NARODOWEJ

ABSTRAKT:

Celem artykułu jest ukazanie obecnego poziomu czytelnictwa Polaków. Omówiono dwa zagadnienia: częstotliwość lektury oraz czynniki społeczno-demograficzne warunkujące czytelnictwo. Artykuł opracowano na podstawie statystyk opublikowanych przez Pracownię Badań Czytelnictwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej.

SŁOWA KLUCZOWE:

Badania ankietowe. Biblioteka Narodowa. Czytelnictwo.

Realizowane przez Pracownię Badań Czytelnictwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej badania czytelnictwa¹ Polaków prowadzone są co dwa lata i mają formę cyklicznych wywiadów bez-

¹ Czytelnictwo to termin przyjęty przez badaczy na określenie procesu czytania zachodzącego w zbiorowości, wywołujący określone zachowania społeczne. Por. [6]. Czytanie nie odnosi się do wspólnej, publicznej, zbiorowej lektury, czy czytania głośnego określonym grupom. Chodzi tu o „sumę indywidualnych odczytań” – termin podany za [3].

pośrednich wśród ogólnopolskiej próby reprezentatywnej², osób powyżej piętnastego roku życia. Badania obejmują takie zagadnienia, jak np.: społeczny zasięg czytelnictwa, czytelnictwo młodzieży, zakup książek, inne źródła dostępu do nich, literatura dla dzieci i młodzieży w bibliotekach wiejskich, czytelnictwo literatury pięknej w okresie dojrzewania, definicje książki w świetle nowych technologii, lokalna twórczość poetycka oraz kultura druku w dobie Internetu.

Pracownia Badań Czytelnictwa „prowadzi badania kultury czytelniczej w Polsce rozumianej jako całokształt powiązanych ze sobą zjawisk wyznaczających miejsce książki i lektury w szerzej pojętej kulturze współczesnej. Interesuje nas to, w jaki sposób społeczny zasięg książki zmienia się w czasie, jak różnicuje się w skali całej populacji oraz jak zmiany struktury społecznej w ostatnich dziesięcioleciach i pojawienie się nowych technologii komunikacyjnych wpływają na formy i znaczenia doświadczeń lekturowych” [5].

Częstotliwość lektury Polaków

Niniejszy artykuł dotyczy poziomu czytelnictwa w Polsce oraz warunkujących go czynników. Pod koniec XX w. książka była traktowana jako jeden ze środków przekazu, obok radia i telewizji; powszechny i ogólnodostępny. Jak wynika z dostępnych danych, osoby czytające można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej zalicza się osoby, które czytają z przymusu. Dotyczy to przede wszystkim uczniów i studentów. Lektura jest też stałym elementem życia lektorów (czytających w przedszkolach, szpitalach, ośrodkach wychowawczych, domach opieki), osób wierzących (korzystających z modlitewników, ksiąg liturgicznych, pism natchnionych), matek czytających dzieciom. Konieczność korzystania z książek użytkowych dotyka też ludzi w specyficznych sytuacjach życiowych. Korzystamy np. z przewodników po kraju i map, książek kucharskich, pism szachowych, ogrodniczych, motoryzacyjnych i innych oraz ze skróconych książkowych kursów gry na instrumencie. Ta grupa czytelników sięga po lektury niebeletrystyczne. Druga grupa to osoby czytające dla przyjemności, w czasie wolnym. Są to pasjonaci słowa pisanego, sięgają po literaturę piękną, mają warunki pozwalające na czytanie [6, s. 13-40].

² Grupa reprezentatywna, określana również jako: próba reprezentatywna, grupa próbna, zbiorowość próbna. Wybierana jest, gdy nie ma konieczności docierania z badaniem do całej społeczności („zbiorowości generalnej”). Składa się ona z niektórych elementów zbiorowości generalnej dobranej tak, aby ją reprezentowały. Jeśli taka próba dobrana jest odpowiednio, to wnioski uogólnić można na całą społeczność, której dotyczy badanie. Dobór próby reprezentatywnej może być: 1) losowy – każda jednostka zbiorowości generalnej ma równą szansę trafienia do próby reprezentatywnej. O wyborze decyduje przypadek. Taki dobór stosuje w badaniach Pracownia Badań Czytelnictwa Biblioteki Narodowej; 2) celowy – dobór jednostek jest świadomy. Uwzględnia się pewne szczególne cechy, kategorie badanych. Por. [7, s. 31-32].

Poniższe wykresy (Wykres 1 – Wykres 9) przedstawiają dane dotyczące czytelnictwa z lat 1994-2012. W tym okresie podstawowymi źródłami pozyskiwania książek dla czytelników były: biblioteki, zakup, księgozbiór własny, innych członków rodziny i znajomych. Aby poprawnie zinterpretować wyniki badań, pamiętać należy o definicjach podstawowych terminów, przyjętych umownie na potrzeby przeprowadzanych ankiet. Pod pojęciem „książka”³ rozumie się nie tylko dzieła literatury pięknej i książki naukowe, lecz również wszelkiego typu albumy, poradniki, encyklopedie, słowniki oraz książki w formie elektronicznej. Używane są także trzy kategorie klasyfikujące czytelników. Czytelnik rzeczywisty to osoba, która ma „intensywny kontakt z książką”, czyli taka, która w ciągu ostatniego roku przeczytała siedem lub więcej książek. Z kolei czytelnik sporadyczny to osoba, która deklaruje czytanie od jednej do sześciu książek w roku. Respondentów, którzy nie przeczytali żadnej książki, ani jej fragmentów, określa się mianem grupy mającej „brak kontaktu z książką”. W przedstawionych wynikach badań nie ujęto respondentów, którzy nie potrafili określić własnej aktywności czytelniczej, dlatego też nie wszystkie odpowiedzi sumują się do 100%.

Rok 1994 jest rokiem przełomowym [9, s. 7-16]. Sięgając do wcześniejszych badań należy zaznaczyć, że w latach 70. i 80. XX w. poziom czytelnictwa w Polsce był stabilny. Obejmował ok. 3/5 społeczeństwa. Przemiany polityczne po 1989 r. spowodowały duży wzrost czytelnictwa w kolejnych latach. Widoczne jest to w wykazach statystycznych z 1992 r., kiedy sięganie po książkę zadeklarowało aż 71% badanych. Powodem takiej sytuacji była bogatsza ilościowo i jakościowo oferta wydawniczo-księgarska. Dostrzeżono również wzrost potrzeby obcowania z książkami, powszechne uznanie ich za atrakcyjne. Jednak szybko nastąpiło nasycenie. Dane z 1994 r. można interpretować jako spadek poziomu czytelnictwa, ale też jako powrót do stanu sprzed przemian społeczno-gospodarczych i stabilizację na podobnym poziomie.

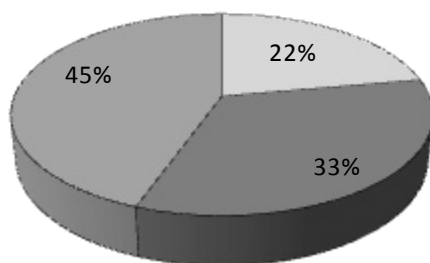
W 1994 r. najliczniejszą grupę (Por. Wykres 1) stanowiły osoby nieczytające (45%), zaś najmniej liczną – czytelnicy intensywni (22%). Sporadyczny kontakt z książką zadeklarowało 33% respondentów. Oznacza to, iż dziesięć lat temu prawie połowa społeczeństwa nie sięgnęła po żadną książkę w ciągu roku, a jedynie co piąty Polak przeczytał więcej niż pół lektury miesięcznie. Analiza czynników społeczno-demograficznych wskazuje, iż czytelnictwu sprzyja posiadanie minimum średniego wykształcenia, umysłowy charakter pracy, mieszkanie w mieście, młody wiek i względnie wysoki dochód na osobę.

³ Powszechnie „książka” definiowana jest jako: najbardziej typowa forma przekazu pisemnego. Składa się z treści, sposobu ich oddziaływania i elementów materialnych. W znaczeniu potocznym jest to dokument tekstowy przyjmujący formę kodeksu [7, s. 20]. Kontakt z książką ma miejsce w czasie jej czytania, korzystania z niej.

Najpopularniejszymi typami książek wśród respondentów były książki „szkolne” (rozumiane jako lektury i podręczniki), romanse (przede wszystkim seria *Harlequin*) i literatura kryminalno-sensacyjna (np. powieści Agathy Christie). Wśród polskich dzieł najczęściej czytano *Trylogię* Henryka Sienkiewicza oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza [10, s. 10-33].

Wykres 1. Kontakt z książką w 1994 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ■ Brak kontaktu

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Kolejne badania przeprowadzono dwa lata później – w 1996 r. (Por. Wykres 2). W porównaniu do wcześniejszych wyników widać wzrost liczby czytelników sporadycznych o 1% i liczby czytelników intensywnych o 2%. Brak kontaktu z książką zadeklarowało 42% respondentów. Najistotniejszymi czynnikami warunkującymi czytelnictwo są: wiek oraz miejsce zamieszkania. Jak wynika z raportu sporządzonego przez pracowników Biblioteki Narodowej, im starsza grupa respondentów, tym mniejsza częstotliwość czytania. Najmłodsza grupa badanych – 16-19 lat – podlega obowiązkowi szkolnemu, dlatego w grupie tej 91% osób deklaroowało kontakt z książką. Z grupy wiekowej 20-29 lat czytało 72% badanych, z kolejnej – 30-39 lat – już tylko 65%. Spadek liczby czytelników w kolejnych grupach wiekowych wynika w dużym stopniu ze zwiększenia obowiązków, podejmowania pracy, usamodzielniania się, zakładania rodzin. Respondenci z kolejnych dwóch grup – 40-49 i 50-59 lat – zadeklarowali jeszcze mniejszy kontakt z książką – odpowiednio 62% i 48%. Zaskakujące, że grupa osób starszych, głównie emerytów w wieku 60 lat i więcej, miała najniższy współczynnik procentowy – tylko 31%.

Drugi czynnik znacząco wpływający na częstotliwość i intensywność lektury to miejsce zamieszkania. Spośród mieszkańców wsi czytało

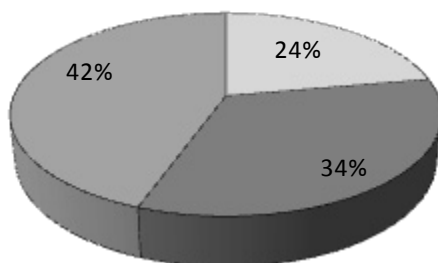
zaledwie 45% badanych, natomiast w miastach powyżej 500 000 mieszkańców – 74%.

Podane przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej informacje statystyczne zwracają uwagę badaczy na dwa niepokojące fakty:

- jedynie 55% uczniów i studentów czytało więcej niż jedną książkę na dwa miesiące;
- tylko 38% osób z wyższym wykształceniem czytało więcej niż jedną książkę w ciągu miesiąca [10, s.12-31].

Wykres 2. Kontakt z książką w 1996 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

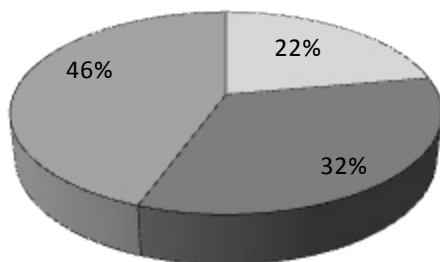
Po 1996 r. w badaniach Instytutu Książki i Czytelnictwa nastąpiła czteroletnia przerwa. Kolejny raport o stanie czytelnictwa w Polsce ukazał się w 2000 r. (Por. Wykres 3). Jego wyniki zbliżone są do poprzednich rezultatów badań: grupa czytających intensywnie stanowiła 22% badanych (jak w roku 1994), grupa nieczytających powiększyła się do 46%, natomiast grupa respondentów o umiarkowanym kontakcie z książką wciąż stanowiła ok. 1/3 ankietowanych (dokładnie 32%).

Odbiorców poszczególnych grup determinują okoliczności i cele sięgania po lekturę, bądź stronięcia od niej. Grażyna Straus wyróżniła następujące cechy charakteryzujące proces czytania:

- spontaniczność lub zorganizowanie;
- sporadyczność lub regularność;
- dobrowolność lub przymus;
- jednorazowość lub wielokrotność;
- jednokierunkowość lub różnorodność” [6, s. 28-29].

Wykres 3. Kontakt z książką w 2000 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

W ankietach z 2002 r. (Wykres 4) otrzymano identyczny odsetek czytelników deklarujących sporadyczny i intensywny kontakt z książką, jak w roku 2000. Z pozostałej grupy 2% badanych nie potrafiło zadeklarować poziomu aktywności czytelniczej, a 44% respondentów przyznało się do całkowitego braku kontaktu z książką.

W ankietach przeprowadzanych przez Pracownię Badań Czytelnictwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej respondenci wymieniali również tytuły czytanych publikacji. Na tej podstawie sporządzono listy najpoczytniejszych tytułów, nazywanych „powszechnikami lekturowymi”. W 2002 r. należały do nich:

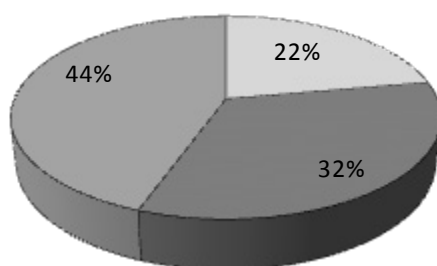
1. *Trylogia* – Henryka Sienkiewicza;
2. *Władca pierścieni* (całość lub wybrany tom) – J.R.R. Tolkiena;
3. *Pan Tadeusz* – Adama Mickiewicza;
4. *Harry Potter i kamień filozoficzny* – Joanne K. Rowling;
5. *Biblia* [11, s.98-103].

Obok zagadnienia poczytności lektur ważna jest też kwestia sposobów nabywania książek. Według badanych książki są zbyt drogie i wielu po prostu nie stać na ich zakup. Czytelnicy korzystają zatem z bibliotek, księgozbiorów rodziny, czy znajomych. Niekupienie żadnej książki stwierdziło aż 63% Polaków. Nabywcy przypadkowi, czyli tacy, którzy nabyli 1-2 książki, stanowili 17% badanych. Nabywcy sytuacyjno-klubowi weszli w posiadanie 5-11 lektur i stanowili 12% respondentów. Z kolei nabywcy nawykowi, czyli kupujący minimum 12 książek (zatem jedynie

jedną na miesiąc), stanowili tylko 7% społeczeństwa. W związku z niskim poziomem zainteresowania kupnem książek co 11 osoba deklarowała, że nie posiadała w domu żadnej książki. Należy zatem zadać pytanie, czy taki stan czytelnictwa wynika jedynie ze złych warunków materialnych? [11, s.118-174]

Wykres 4. Kontakt z książką w 2002 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

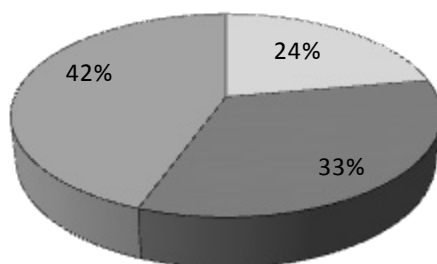
Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Po dwóch latach, czyli w 2004 r., stwierdzono nieznaczne zmiany procentowe w liczebności poszczególnych grup czytelniczych (Por. Wykres 5). W dalszym ciągu najliczniejszą okazała się grupa stroniąca od lektury (42%), a najmniej liczną – grupa czytająca minimum siedem książek w ciągu roku (24%). Czytanie sporadyczne zadeklarowało 33% badanych. Zaskakujący jest fakt, że aż 16% studentów stwierdziło brak kontaktu z książką. Zdecydowana większość społeczeństwa (co piąty badany) sięgała po lektury szkolne i podręczniki, m.in: *Mistrza i Małgorzatę* Michaiła Bułhakowa, *Dżumę* Alberta Camusa, *Zbrodnię i karę* Fiodora Dostojewskiego, *Skapca* Moliera, *Folwark zwierzęcy* George’a Orwella, *Anię z Zielonego Wzgórza* Lucy Maud Montgomery, *Króla Edypa* Sofoklesa, *Makbeta* Williama Szekspira, *Zemstę* Aleksandra Fredry. Popularne były też książki obyczajowo-romansowe, np. Katarzyny Grocholi i z serii *Harlequin*. Na trzecim miejscu respondenci wybrali gatunek sensacyjno-kryminalny – książki Joanny Chmielewskiej, Agaty Christie, Dana Browna.

Jeśli chodzi o dostęp do zbiorów i źródła pozyskiwania dzieł, to znacząco wzrosła rola bibliotek. W porównaniu do poprzednich lat czytelnicy częściej korzystali ze zbiorów wszystkich typów bibliotek [8, s. 33-41, 58].

Wykres 5. Kontakt z książką w 2004 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ■ Brak kontaktu

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

W 2006 r. (Por. Wykres 6) nieczytający stanowili już połowę społeczeństwa, natomiast czytelnicy intensywni zaczęli tworzyć grupę elitarną, wyraźnie liczebnie odbiegającą od pozostałych, która stanowiła jedynie 17% ankietowanych.

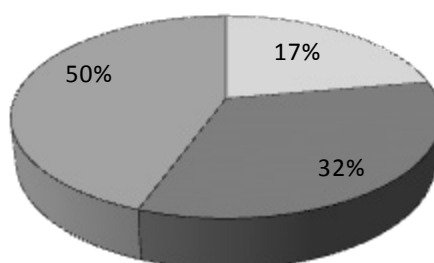
Wśród osób deklarujących czytanie tylko literaturę piękną wybierała niespełna połowa badanych (46%), wyłącznie literaturę beletrystyczną – 27%, natomiast oba gatunki – 19%. Wyniki te świadczą o kształtowaniu się czytelnictwa świadomego. Publiczność czytelnicza wie, w jakim celu sięga po książkę, ma sprecyzowany gust i wyraźne preferencje lekturowe. Jak wykazały badania, większa grupa sięgała do literatury zagranicznej (27%) niż dzieł ojczystych (20%).

Analizując wyniki z lat wcześniejszych, zauważa się wzrost czytelników zainteresowanych literaturą piękną. W 2000 r. stanowili oni 60% czytających, w kolejnych badaniach z 2002 r. – 62%, w 2004 r. – 68%, w omawianym okresie liczba ta ustabilizowała się na poziomie 65%. Wśród najpopularniejszych autorów zaliczono: H. Sienkiewicza, D. Browna, A. Mickiewicza, Jana Pawła II i B. Prusa [11 s. 30-31, 47-50].

Rok 2006 w porównaniu z 2000 pokazuje spadek intensywności, skurczenie się przestrzeni obiegu książki. Brak stabilności współczynników – wahania przy każdych badaniach, brak stabilnych gustów – widać po zestawieniach najpopularniejszych autorów [11 s. 58-62].

Wykres 6. Kontakt z książką w 2006 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

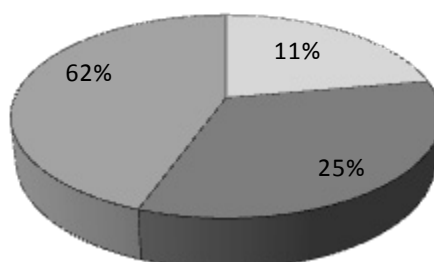

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Raport z 2008 r. (Por. Wykres 7) potwierdził wcześniejsze tendencje – osoby nieczytające stanowiły ponad połowę społeczeństwa – 62%, natomiast najbardziej aktywna czytelniczo grupa zmalała do 11%. Trudno jednoznacznie określić, czy jesteśmy społeczeństwem czytającym. W przybliżeniu połowa badanych wykazywała zainteresowanie książką, orientację w temacie oraz własny i wyrobiony gust literacki. Druga połowa podchodziła obojętnie, ignorowała temat. Wśród tej grupy przeważali mężczyźni, osoby po 30 roku życia, osoby z wykształceniem zawodowym, mieszkańcy wsi [11, s. 58-62].

Wykres 7. Kontakt z książką w 2008 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

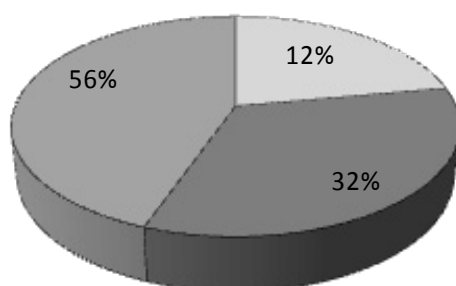

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Wyniki badań sprzed czterech lat⁴ (Por. Wykres 8) pokazały, że liczba badanych nieczytających zmniejszyła się, choć nadal liczyła ponad 50% społeczeństwa. Ustabilizowała się liczba osób czytających intensywnie – 12%. Kontakt z co najmniej jedną książką w ciągu roku miało 44% Polaków. Trudno jednoznacznie orzec, czy jest to dużo, czy mało. Czytanie nie było i nie jest dla Polaków popularnym sposobem spędzania wolnego czasu. Dotyczy tylko pewnej części społeczeństwa. Coraz niższy procent osób czytających to wynik ogólnego stylu życia naszego społeczeństwa, w którym zaczyna brakować czasu i środków dla rozwoju kultury kształcenia, opartej na doskonaleniu się, rozwijaniu w wielu dziedzinach życia [10, s. 22].

Wykres 8. Kontakt z książką w 2010 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ▒ Brak kontaktu

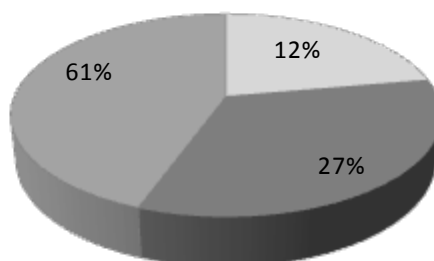
Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Najnowsze badania poziomu czytelnictwa pochodzą z 2012 r. (Por. Wykres 9). Ukazują one, iż grupa najaktywniejszych czytelników utrzymuje się na stabilnym, choć bardzo niskim poziomie (12%). Osoby stroniące od lektury w dalszym ciągu stanowią większą część badanych. Grupa ta powiększyła się kosztem liczby osób czytających sporadycznie.

⁴ Obszerny komentarz do badań z 2010 r. opublikował Roman Chymkowski. Zob. [1].

Wykres 9. Kontakt z książką w 2012 r.

□ Kontakt intensywny ■ Kontakt sporadyczny ■ Brak kontaktu

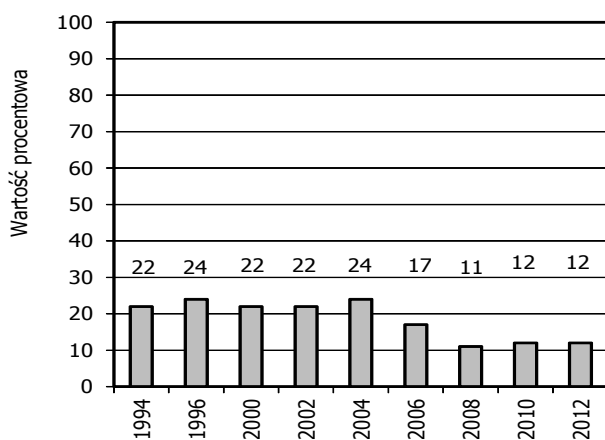

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Z przedstawionych danych wynika, iż największy spadek czytelnictwa odnotowano w 2008 r. Aż 62% Polaków nie przeczytało żadnej lektury. Najmniej nieczytających odnotowano natomiast w 1996 r. i 2004 r. (42%). Po siedem i więcej książek w skali roku sięgało wtedy średnio 24% respondentów. W latach 1994-2004 grupa czytająca – bez względu na liczbę lektur – stanowiła ponad połowę społeczeństwa, natomiast od 2006 r. obserwujemy spadek czytelnictwa. Od 2008 r. można mówić o stabilizacji grupy czytelników intensywnych na niskim, ale stałym poziomie (11-12%). Oznacza to, że około 80% ludzi nie czyta nawet jednej książki w ciągu dwóch miesięcy. Grupa czytelników sporadycznych utrzymuje się na poziomie około 30% ludności, z nieznacznymi wahaniami. Z kolei osoby nie mające żadnego kontaktu z książką już od kilku lat stanowią ponad połowę społeczeństwa.

Na kolejnych wykresach (Por. Wykres 10 – Wykres 12) ukazano liczebność poszczególnych grup czytelników na przestrzeni lat 1994-2012. Grupa pierwsza obejmuje osoby czytające więcej niż jedną książkę w ciągu dwóch miesięcy (Por. Wykres 10). W latach 1994-2004 przynależność do tej grupy deklarowała ponad 1/5 Polaków (22%-24%). W 2006 r. liczba respondentów spełniających warunki przynależności maleje do 17%. W kolejnym okresie – 2008-2012 – osoby określane mianem czytelników intensywnych stanowiły już jedynie 11%-12%.

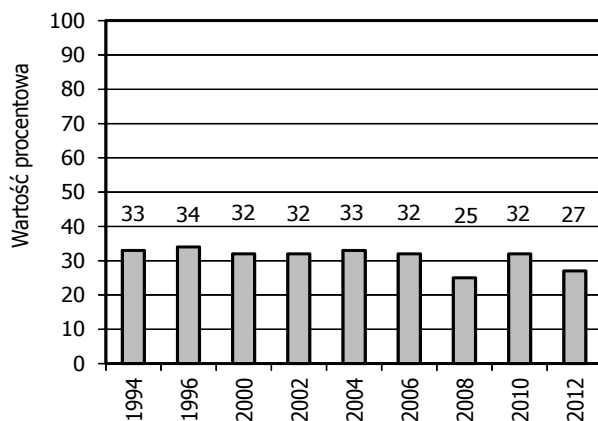
Wykres 10. Kontakt intensywny

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Grupa druga (Por. Wykres 11) – ankietowani czytający od jednej do sześciu książek w skali roku – utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Stanowiła ona średnio 33% społeczeństwa. Odnotowano dwa spadki liczebności tego typu czytelników: w 2008 (25%) i 2012 r. (27%).

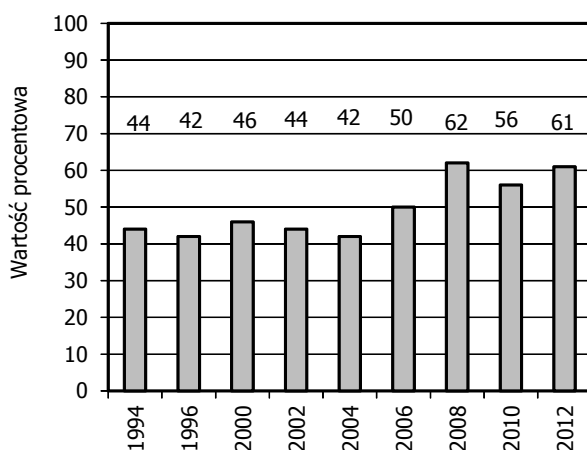
Wykres 11. Kontakt sporadyczny

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Do grupy trzeciej (Por. Wykres 12) zaliczane są osoby nie mające kontaktu nawet z jedną książką, ani jej fragmentem w ciągu roku. Do 2004 r. nieczytanie deklarowała mniej niż połowa badanych (42%-46%). W latach następnych liczba ta wahała się od 50% do 62%.

Wykres 12. Brak kontaktu z książką

Źródło: oprac. własne na podstawie [5].

Czynniki społeczno-demograficzne warunkujące czytelnictwo

Duże znaczenie dla poziomu czytelnictwa mają następujące czynniki: płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód, sytuacja materialna, region, dostęp do Internetu, częstotliwość korzystania z bibliotek oraz kupowania książek.

Przeprowadzane badania potwierdzają, że więcej czytają kobiety. Lektura pozwala im odpocząć i dostarcza rozrywki. Mężczyźni sięgają po książkę tylko wtedy, kiedy szukają wiedzy praktycznej, chcą poszerzyć własne kompetencje.

Najwięcej czytają uczniowie (ze względu na obowiązek szkolny) i studenci. Spadek czytelnictwa obserwuje się od około dwudziestego piątego roku życia (ze względu na pracę, zakładanie rodziny). Do niedawna panowało przekonanie, iż dużo czytają emeryci, jednak obecne statystyki temu zaprzeczają. W bardzo dużym uproszczeniu można stwierdzić, że częstotliwość lektury jest odwrotnie proporcjonalna do wieku.

Powszechnie wiadomo, że najwięcej czytają mieszkańcy dużych miast (powyżej 500 000). Badania potwierdzają te przypuszczenia.

Z badań wynika również, że im wyższe wykształcenie, tym więcej osób czytających. Jednakże nie wszyscy wykształceni ludzie są czytani – współcześnie nie czyta 1/3 uczniów i studentów oraz 1/4 osób z wyższym wykształceniem, zajmujących wysokie stanowiska.

Dla rozwoju zainteresowań czytelniczych dzieci bardzo duże znaczenie ma wykształcenie rodziców oraz ich nawyki czytelnicze. Czytanie książek jest zachowaniem dziedzicznym, dlatego też dzieci wychowane w domu, w którym książka jest ważnym elementem życia, będą czytały dużo i chętnie. Prawdą jest, że szkoła nakłada obowiązek czytania na uczniów. Aby jednak kultura czytelnicza dziecka była trwała, dobrowolna i wynikała z chęci, a nie z konieczności, podobne zachowania muszą być naturalne dla domu rodzinnego i otoczenia, w którym dziecko przebywa [6, s. 179-187].

Powszechnie twierdzi się, że książka elektroniczna wypiera jej formę tradycyjną (papierową), której przyszłość jest zagrożona. Jednak badania z 2012 r. ukazują, że książkę w formie e-booka kiedykolwiek przeczytało tylko 7% badanych, natomiast audiobooka słuchało 6%. Trzeba też podkreślić, że osoby korzystające z książek elektronicznych czytają też tradycyjne jej wydanie. Tylko 2% tych, którzy nie czytają, przeczytało kiedykolwiek książkę na nośniku elektronicznym [2].

W czasach, kiedy wiele osób aktywnych zawodowo nie ma czasu na odpoczynek z książką w rękę, wzrasta liczba osób czytających teksty o objętości przynajmniej trzech stron wydruku, czy trzech ekranów komputera. W 2010 r. było to 52%, a w 2012 r. już 58%. Z grupy osób, które w ciągu ostatniego roku nie przeczytały żadnej książki, przynajmniej jeden trzysłownicowy tekst przeczytało w 2010 r. 32%, w 2012 r. już 41% Polaków [1].

Można spotkać się z opinią, iż książka sama w sobie jest mało atrakcyjna. Trzeba zatem czytelnika zachęcać do lektury, organizując różne formy promocji publikacji, także w bibliotece i poza nią. Sama treść i forma książki powinny być na tyle ciekawe, by móc konkurować z rozrywkami proponowanymi przez telewizję, Internet i inne środki masowego przekazu. Jak widać jednak z przytoczonych danych, grupa zwolenników słowa pisanego jest stabilna. Mimo małej ilości wolnego czasu i wielu obowiązków życia codziennego oraz tendencji spadku czytelniczego, ludzie lubiący lekturę nigdy z niej nie zrezygnują.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Chymkowski R.: *Wylączeni z kultury pisma. Komentarz do badań społecznego zasięgu książki* [online]. [Data dostępu: 29.05.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://bn.org.pl/download/document/1297852774.pdf>.

-
- [2] *Czytelnictwo Polaków w 2012 r. – wyniki badań* [online]. [Data dostępu: 29.05.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/download/document/1362741578.pdf>.
- [3] Dunin J.: *Pismo zmienia świat. Czytanie, lektura, czytelnictwo*. Warszawa ; Łódź 1998. ISBN 8301125128.
- [4] *Niepokojące wyniki badań czytelnictwa w Polsce* [online]. [Data dostępu: 29.05.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://virtualo.eu/niepokojaace-wyniki-badan-czytelnictwa-w-polsce/>.
- [5] *Spółeczny zasięg książki 2010* [online]. [Data dostępu: 29.05.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/download/document/1297852803.pdf>.
- [6] Straus G.: *Powszechność i powszedniość lektury*. Warszawa, 1993. ISBN 83-7009-124-5.
- [7] Straus G., Wolff K.: *Czytać, nie czytać... kupować, nie kupować... Sytuacja książki w społeczeństwie polskim w 1998 r.* Warszawa, 2000. ISBN 83-7009-304-3.
- [8] Straus G., Wolff K.: *Czytanie, kupowanie, wypożyczanie. Społeczny zasięg książki w Polsce w 2004 roku*. Warszawa 2006. ISBN 83-7009-446-5.
- [9] Straus G., Wolff K.: *Czytanie i kupowanie książek w Polsce w 1994 r[oku]. (Raport z badań)*. Warszawa, 1996. ISBN 83-7009-172-5.
- [10] Straus G., Wolff K.: *Zainteresowanie książką w społeczeństwie polskim w 1996 r. (Raport z badań)*. Warszawa 1998. ISBN 83-7009-235-7.
- [11] Straus G., Wolff K., Wierny S.: *Czytanie, kupowanie, surfowanie. Społeczny zasięg książki w Polsce w 2006 roku*. Warszawa 2008. ISBN 978-83-7009-617-5.
- [12] Straus G., Wolff K., Wierny S.: *Książka na początku wieku. Społeczny zasięg książki w Polsce w 2002 roku*. Warszawa 2004. ISBN 83-7009-448-1.
- [13] Wojciechowski J.: *Czytelnictwo*. Kraków 2000. ISBN 8323312346.
- [14] *Z czytelnictwem nadal źle – raport z badań Biblioteki Narodowej* [online]. [Data dostępu: 29.05.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/230-z-czytelnictwem--zle--raport-z-badan-biblioteki-narodowej.html>.
- [15] Zasadzka Z.: *Nastoletni czytelnicy*. Warszawa 2008. ISBN 97-978-83-7009-696-0.

Sylvia Żłobińska

Department of Reading and Information Culture

Institute of Library and Information Science

University of Silesia in Katowice

e-mail: sylwia_zlobinsk@vp.pl

**CONTEMPORARY STATE OF READING IN POLAND. ANALYSIS OF THE
REPORTS ISSUED BY THE NATIONAL LIBRARY**

ABSTRACT:

The aim of the paper is to show the current level of reading among Polish people. Two issues have been discussed: the frequency of reading and socio-demographic factors conditioning reading. The paper is based on the statistics published by the Laboratory of Reading Research at the National Library Institute of the Book and Reading

KEYWORDS:

Surveys. National Library. Reading.